

MONITORING VAN DE NIEUWE OMKADERING BASISONDERWIJS

SCHOOLJAAR 2012-2013 tem 2022-2023

I. Inleiding

Op 1 september 2012 startte het nieuwe omkaderingssysteem in het gewoon basisonderwijs.

Sinds dan bestaat de basisomkadering in het gewoon basisonderwijs uit de lestijden volgens de schalen, de additionele lestijden volgens de schalen (om de leerling/leerkrachtratio tot 18,5 te beperken) en de SES-lestijden, op basis van de socio-economische leerlingenkenmerken (opleiding van de moeder, thuistaal en schooltoelage).

In het decreet basisonderwijs is in artikel 137 het volgende voorzien m.b.t. de monitoring van het nieuwe omkaderingssysteem:

“Het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming voert jaarlijks een monitoring uit van de bepalingen in deze sectie. Hierbij wordt bijzondere aandacht besteed aan de evolutie van de verschillende componenten van de basisomkadering. De resultaten van deze monitoring worden aan de Regering bezorgd.”

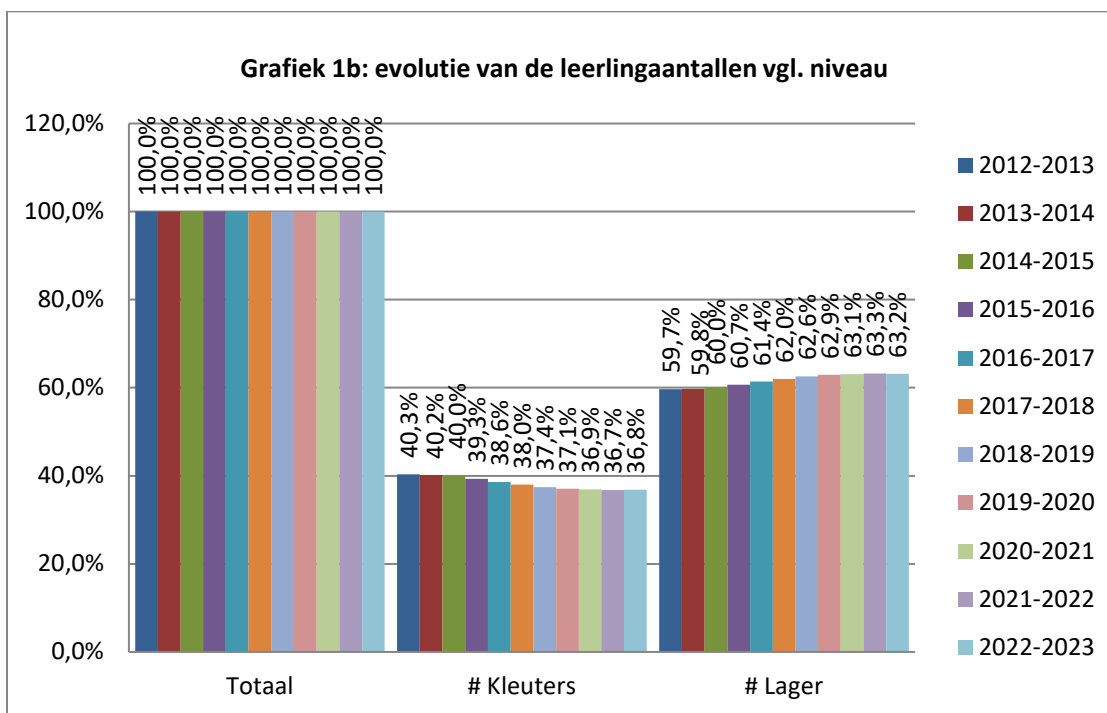
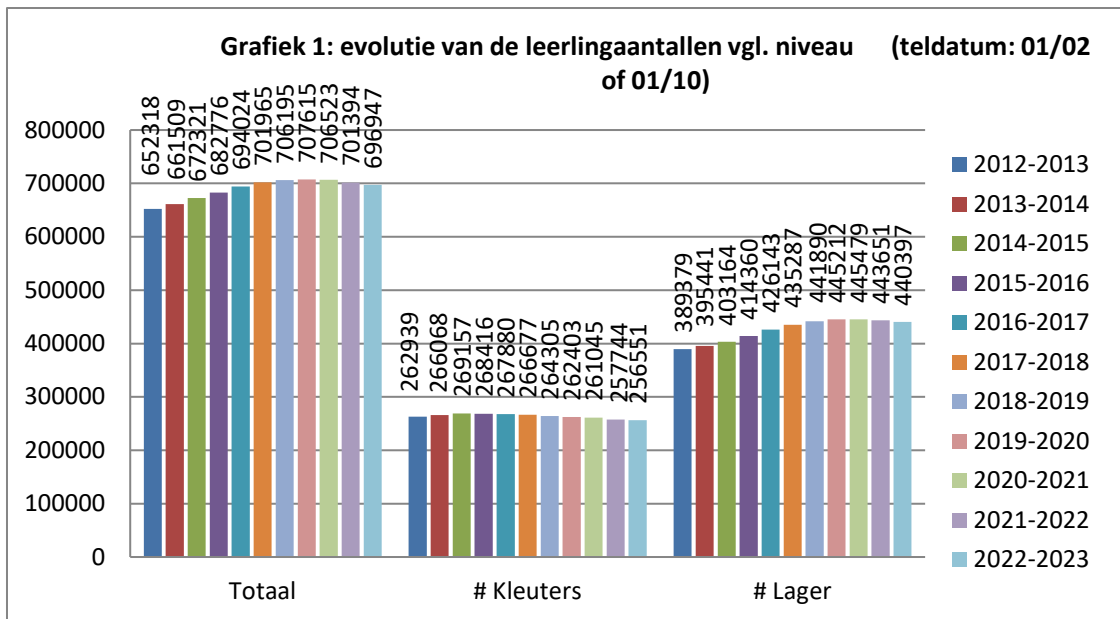
II. Analyses

In het eerste deel geven we kort de leerlingenaantallen weer en enkele voornaam kenmerken (nl. ‘leerlingenkenmerken’ en ‘soort van gemeente’). In een tweede deel bespreken we de componenten van de basisomkadering.

1. Leerlingen

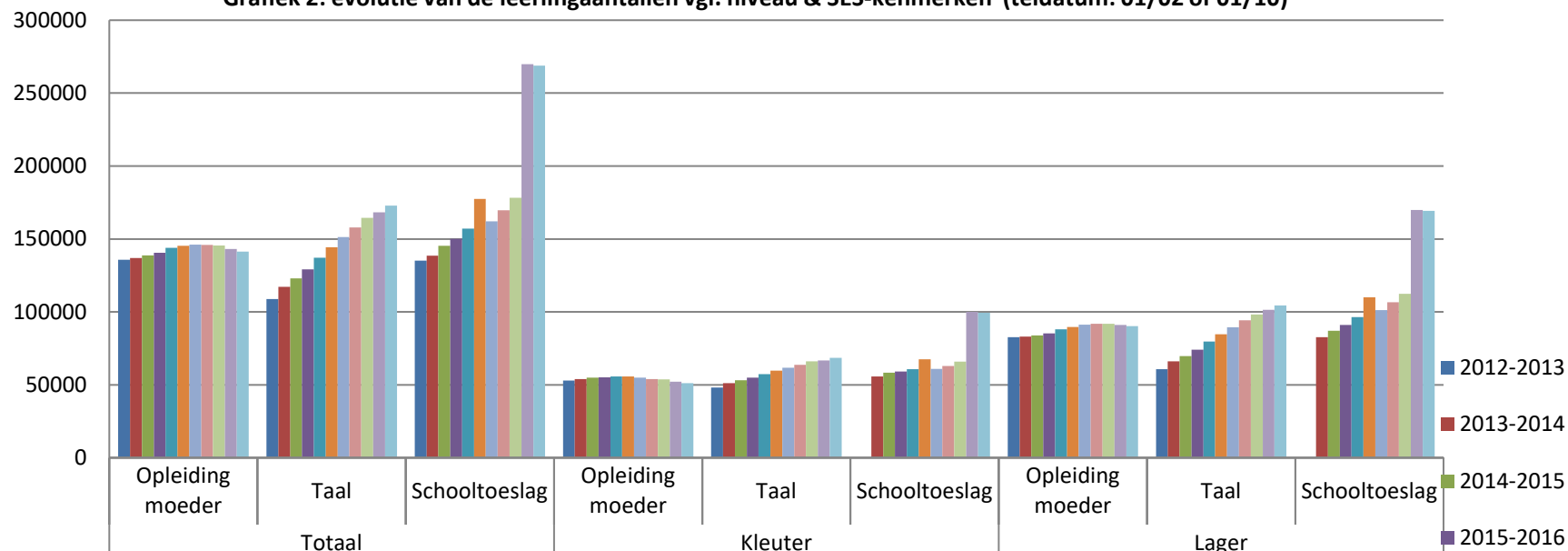
De gehanteerde teldatum van de leerlingenaantallen is deze die gehanteerd wordt voor de berekening van de omkaderingsmiddelen. Voor scholen in herstructurering of programmatie is dit de eerste schooldag van oktober voor de andere scholen is dat de eerste schooldag van februari.

Uit onderstaande grafieken (1 & 1b) blijkt vooreerst dat er in de periode 2012 – 2019 een 55.300-tal leerlingen zijn bijgekomen in het gewoon basisonderwijs (+ 8,5%). Vanaf 2020 zien we een omslag en in 2022 eindigen we met 10.700 leerlingen minder dan in 2019 (- 1,5%). 63% van de leerlingen in het basisonderwijs behoren tot het lager onderwijs. Deze verhouding is elk jaar in de periode 2012 – 2021 lichtjes gestegen. Voor het achtste jaar op rij zien we een lichte **daling** van het aantal **kleuters** (van -4,7% tov 2014 of -12606). Voor het tweede jaar op rij zien we ook een daling van het aantal leerlingen in het lager onderwijs tov het jaar ervoor (-1,1% of -5082).



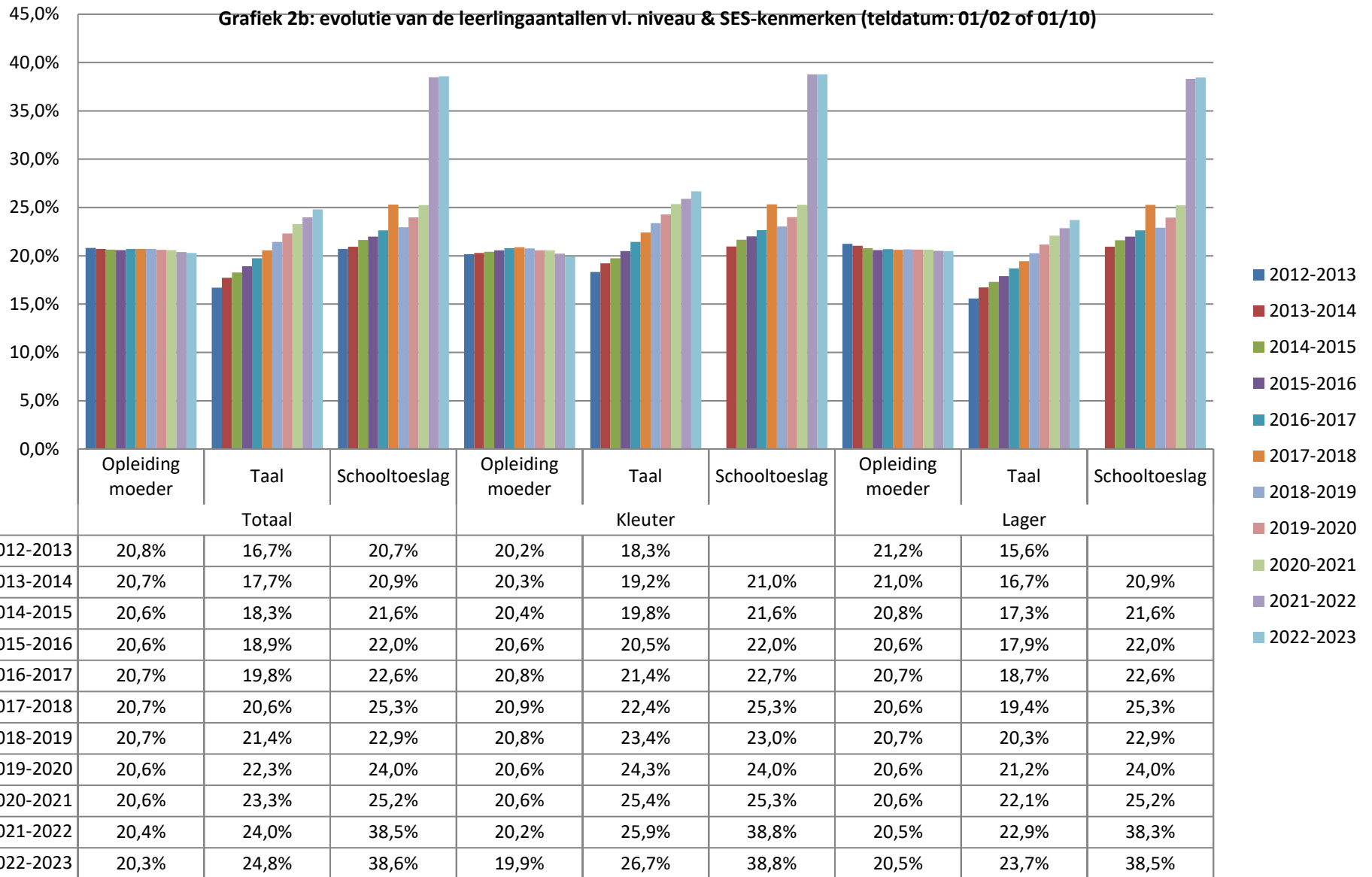
Sinds 2013 is ‘**schooltoeslag**’ ipv ‘opleiding moeder’ het leerlingenkenmerk met het hoogste aantal/aandeel aantekkers. We zagen in de periode 2012 tot 2020 jaarlijks een lichte stijging (nl. van 20,7% naar 25,2%). Vanaf 2021 zien we een forse stijging van het aantal/aandeel aantekkers op de ‘schooltoeslag’ in het gewoon basisonderwijs (van 25,2% in 2020 naar 38,6% in 2022).ⁱ Deze stijging is iets meer uitgesproken in het kleuter- dan het lager onderwijs (38,8% tov 38,5%). De kleuters tikken de afgelopen 10 jaar relatief iets meer aan op ‘**thuis taal**’, dan de leerlingen in het lager onderwijs. Beide onderwijsniveaus laten eveneens een jaarlijkse stijging van ‘thuis taal’ overheen de jaren optekenen (op 11 jaar tijd een 7-tal procentpunten naar respectievelijk 26,7% en 23,7%). Van de drie leerlingenkenmerken is het aantal en aandeel aantekkers op ‘**opleiding moeder**’ overheen de jaren het meest stabiel gebleven. Het aandeel schommelt de afgelopen 10 jaar rond de 20%.

Grafiek 2: evolutie van de leerlingaantallen vgl. niveau & SES-kenmerken (teldatum: 01/02 of 01/10)

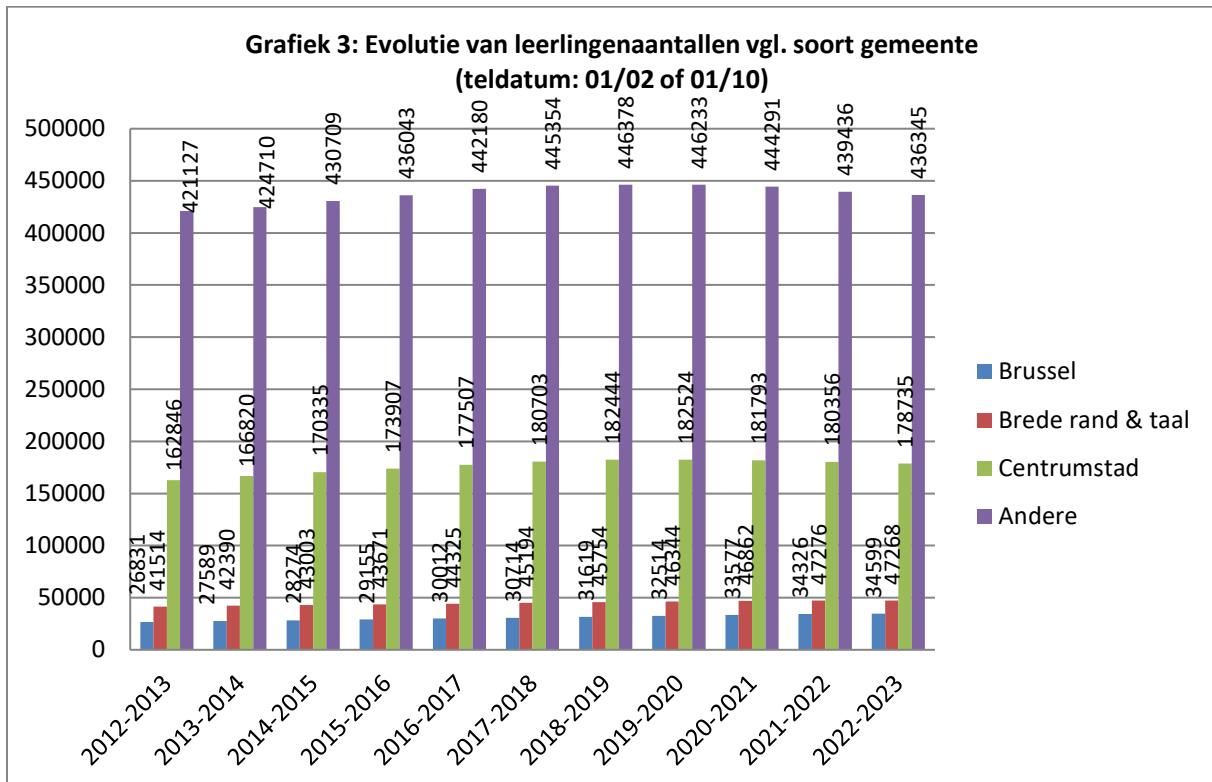


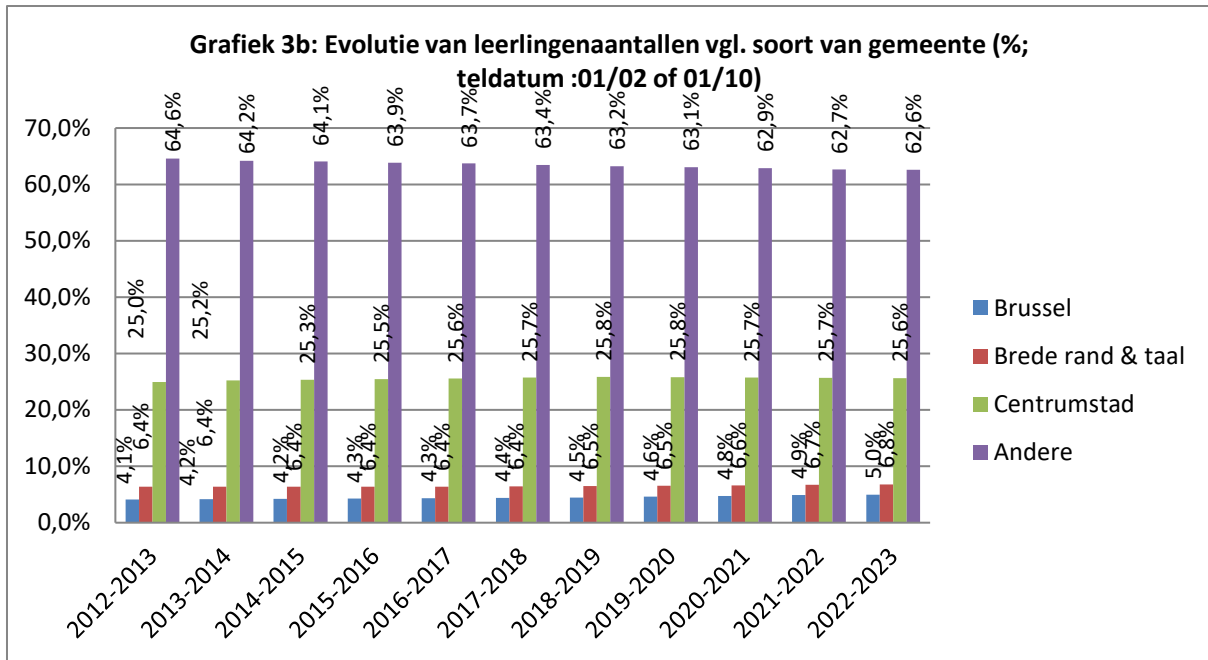
	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag
	Totaal			Kleuter			Lager		
■ 2012-2013	135684	108883	135108	53019	48204		82665	60679	
■ 2013-2014	137022	117281	138495	53976	51099	55750	83162	66182	82745
■ 2014-2015	138770	122889	145380	54928	53165	58270	83842	69724	87110
■ 2015-2016	140563	129130	150128	55212	55016	59062	85351	74114	91066
■ 2016-2017	143834	137077	157124	55702	57416	60700	88132	79661	96423
■ 2017-2018	145419	144367	177520	55687	59785	67527	89732	84582	109993
■ 2018-2019	146206	151310	162056	54861	61785	60848	91345	89525	101208
■ 2019-2020	145861	157904	169645	53949	63704	62990	91912	94200	106655
■ 2020-2021	145542	164515	178332	53654	66189	65996	91888	98326	112336
■ 2021-2022	143066	168185	269924	52093	66736	99953	90973	101449	169971
■ 2022-2023	141324	172773	268844	51145	68418	99495	90179	104355	169349

Grafiek 2b: evolutie van de leerlingaantallen vl. niveau & SES-kenmerken (teldatum: 01/02 of 01/10)



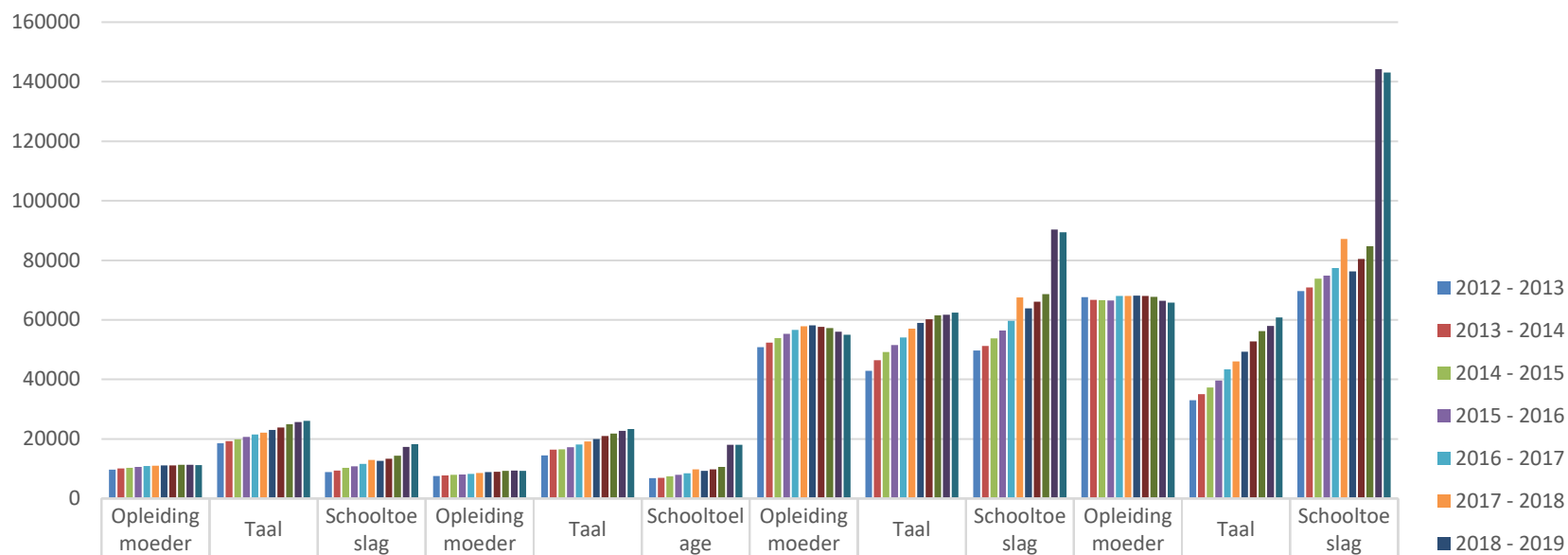
Uit grafiek 3b blijkt dat voor de schooljaren 2012 tem 2021, het gros van de leerlingen (63%) school loopt in eerder **landelijke gemeentes**. Dit % daalt lichtjes overheen de jaren (met gemiddeld ongeveer 0,2 procentpunten per jaar). Het percentage leerlingen die school lopen in één van de 13 **centrumsteden** blijft rond de 26%. 5% van de leerlingen gaan naar school in één van de **19 Brusselse gemeentes**. De afgelopen 10 jaar stijgt dit lichtjes (met ongeveer 0,1 procentpunten per jaar). Het % leerlingen die school lopen in één van de 25 fusiegemeentes van de **Brede rand & taalgemeentes** bleef vanaf 2012 de eerste 6 jaar nagenoeg gelijk (nl. 6,4%); om de afgelopen 5 jaar lichtjes te stijgen (nl. rond 6,8% of gemiddeld 0,1 procentpunt per jaar).ⁱⁱ





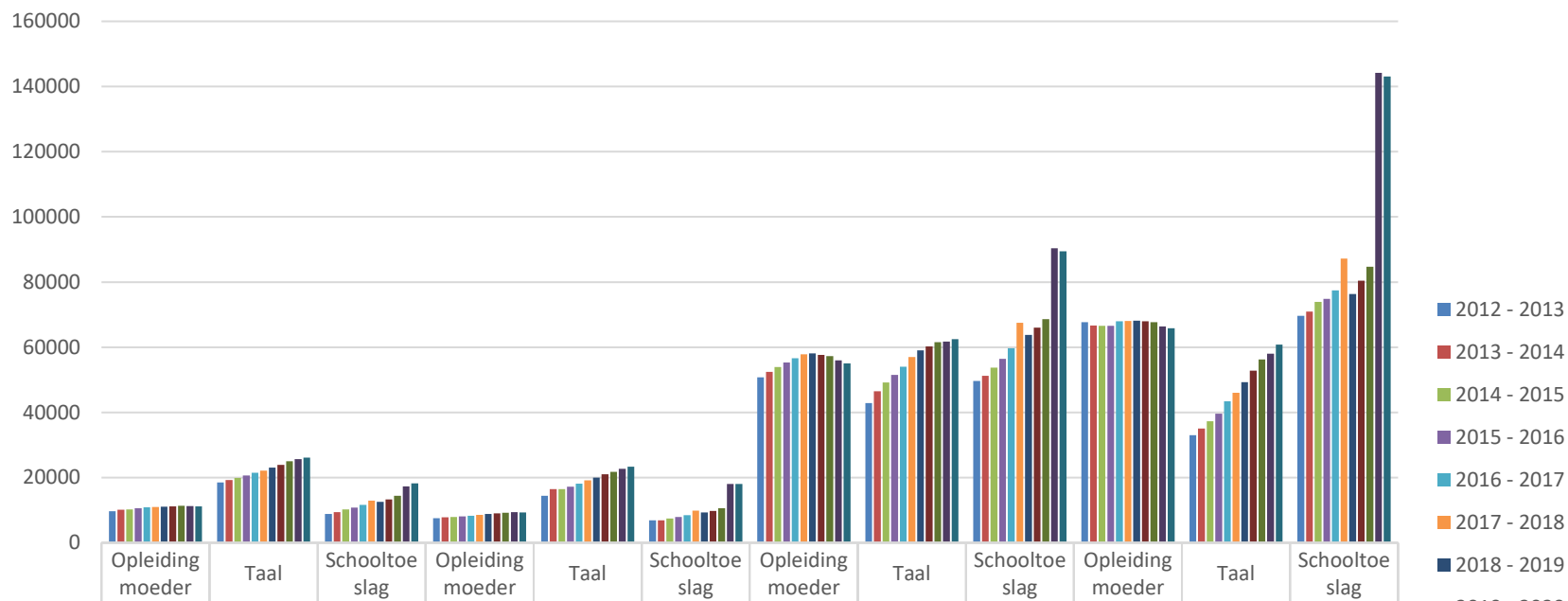
Uit grafiek 3c en 3d blijkt dat de **verhouding** van de **leerlingenkenmerken** sterk verschilt naargelang het soort van gemeente waar de school zich bevindt.ⁱⁱⁱ Het aantal aantekkers op de schooltoeslag stijgt vanaf 2021 tov 2020 met 70% in de landelijke gemeentes en in de Brusselse- en Brede Rand & Taalgemeentes (respectievelijk +58370 in 2023 tov 2020 en +7490; af te leiden uit tabel 3c). In de centrumsteden zien we een stijging van 30% en in Brussel met 27% (+20820 in 2023 tov 2020 en +3833; af te leiden uit tabel 3c). Verder blijkt dat, desondanks de toename in de schooltoeslag, in **Brussel** en de **Brusselse- en Brede Rand & Taalgemeentes** het leerlingenkenmerk **'thuis taal'** veruit het belangrijkste leerlingenkenmerk is, en dit zowel in absolute als in relatieve termen. In de categorie van **'andere gemeentes'** zien we, nagenoeg ononderbroken sinds 2012, de grootste relatieve stijging van **'thuis taal'** nl. +84% in 2023 tov 2012 (nl. van 33045 aantekkers naar 60839), gevolgd door de Brede Rand & Taalgemeentes (+61%), de centrumsteden (+46%) en Brussel (+41%; af te leiden uit tabel 3c). Maar het belangrijkste kenmerk in de categorie **'andere gemeentes'** is **'schooltoeslag'**; nu nog meer dan vroeger; ook omdat het aantal en aandeel aantekkers op **'opleidingsniveau moeder'** hier een eerder dalende trend kent (en dit in tegenstelling tot de andere **'soorten gemeentes'**). In mindere mate geldt hetzelfde voor de 13 **centrumsteden**: het belangrijkste leerlingenkenmerk is eveneens **'schooltoeslag'**; gevolgd door het leerlingenkenmerk **'thuis taal'**. Het aandeel aantekkers op **'opleidingsniveau moeder'** kent hier eerder een stijgend verloop (+8% 2012 ivm 2023; af te leiden uit tabel 3c). Het meest uitgesproken is deze stijging voor de Brede Rand & Taalgemeentes (+24% 2012 ivm 2023; af te leiden uit tabel 3c).

Grafiek 3c: evolutie van de leerlingaantallen vgl soort van gemeente & SES kenmerken (teldatum: 01/02/ of 01/10)



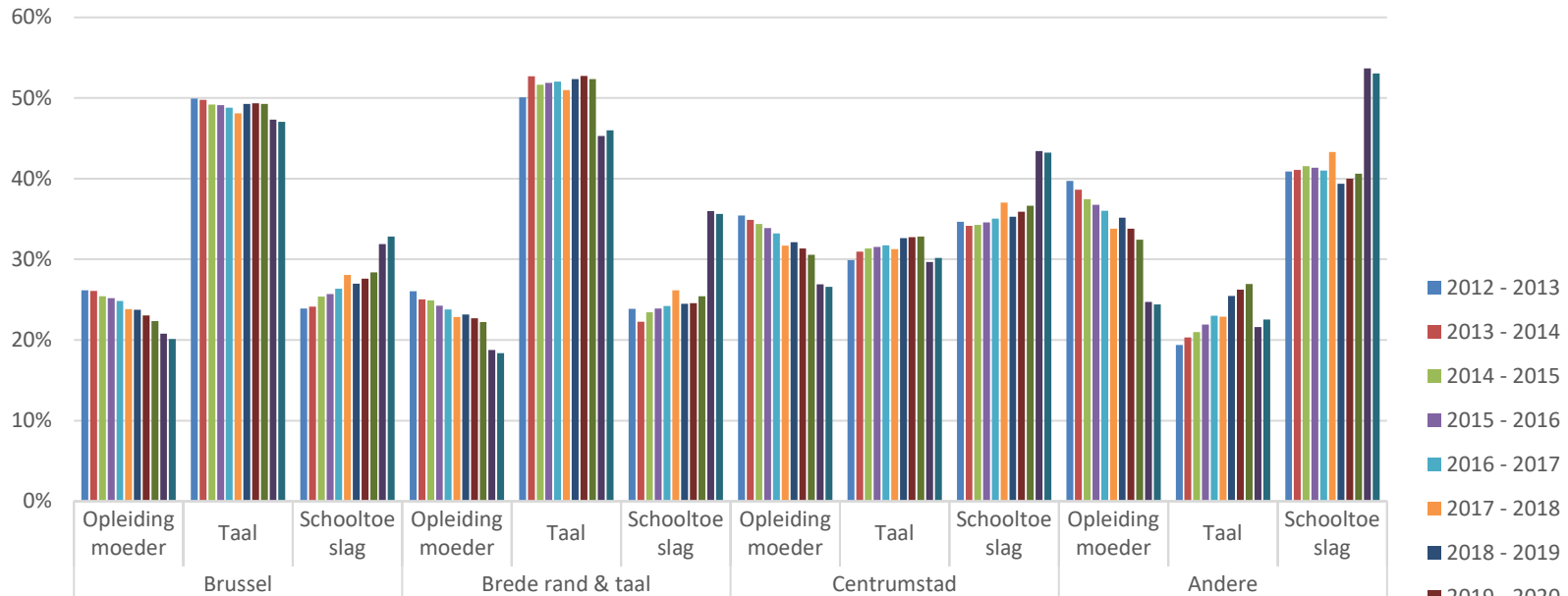
	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoel age	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag
	Brussel			Brede rand & taal			Centrumstad			Andere		
2012 - 2013	9709	18528	8866	7518	14458	6890	50807	42852	49682	67650	33045	69670
2013 - 2014	10121	19296	9360	7807	16439	6942	52402	46501	51274	66692	35045	70919
2014 - 2015	10284	19911	10264	7956	16492	7486	53914	49161	53749	66616	37325	73881
2015 - 2016	10596	20664	10817	8067	17259	7948	55342	51555	56473	66558	39652	74890
2016 - 2017	10929	21463	11595	8288	18138	8437	56617	54070	59675	68000	43406	77417
2017 - 2018	10978	22158	12932	8580	19152	9827	57823	57000	67542	68038	46057	87219
2018 - 2019	11099	23024	12597	8836	19972	9336	58122	59007	63818	68149	49307	76306
2019 - 2020	11151	23868	13345	9026	20990	9781	57689	60236	66061	67995	52810	80459
2020-2021	11327	24987	14388	9254	21791	10577	57246	61515	68645	67715	56222	84721
2021-2022	11288	25711	17337	9403	22712	18042	55988	61753	90368	66387	58009	144178
2022-2023	11172	26136	18221	9307	23328	18067	55007	62470	89465	65838	60839	143091

Grafiek 3c: evolutie van de leerlingaantallen vgl soort van gemeente & SES kenmerken (teldatum: 01/02/ of 01/10)



	Brussel			Brede rand & taal			Centrumstad			Andere		
	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoeslag
2012 - 2013	9709	18528	8866	7518	14458	6890	50807	42852	49682	67650	33045	69670
2013 - 2014	10121	19296	9360	7807	16439	6942	52402	46501	51274	66692	35045	70919
2014 - 2015	10284	19911	10264	7956	16492	7486	53914	49161	53749	66616	37325	73881
2015 - 2016	10596	20664	10817	8067	17259	7948	55342	51555	56473	66558	39652	74890
2016 - 2017	10929	21463	11595	8288	18138	8437	56617	54070	59675	68000	43406	77417
2017 - 2018	10978	22158	12932	8580	19152	9827	57823	57000	67542	68038	46057	87219
2018 - 2019	11099	23024	12597	8836	19972	9336	58122	59007	63818	68149	49307	76306
2019 - 2020	11151	23868	13345	9026	20990	9781	57689	60236	66061	67995	52810	80459
2020-2021	11327	24987	14388	9254	21791	10577	57246	61515	68645	67715	56222	84721
2021-2022	11288	25711	17337	9403	22712	18042	55988	61753	90368	66387	58009	144178
2022-2023	11172	26136	18221	9307	23328	18067	55007	62470	89465	65838	60839	143091

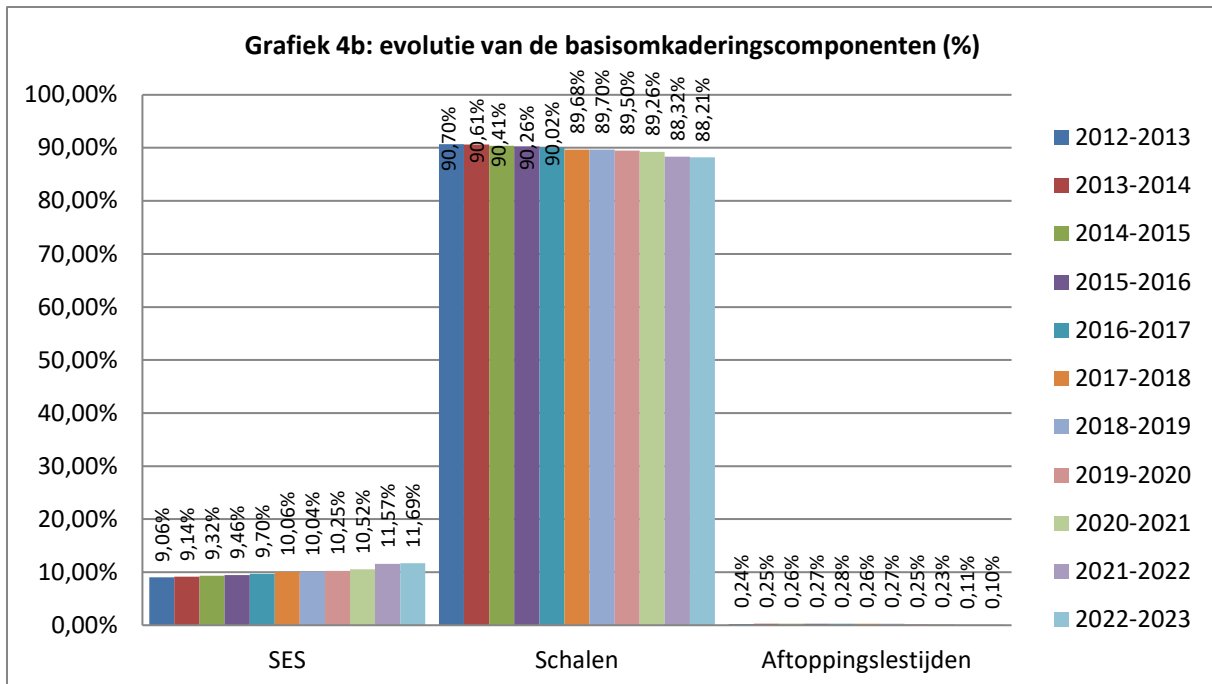
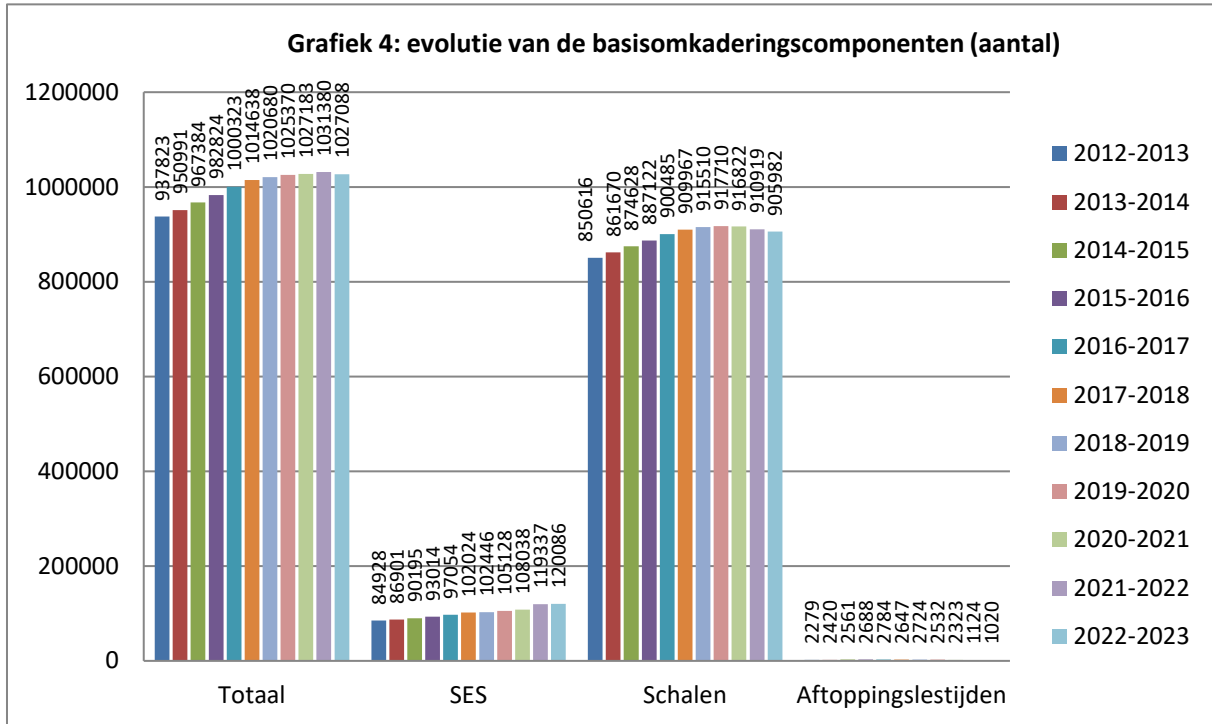
Grafiek 3d: evolutie van de verhouding onderling de SES kenmerken (samen 100%) vgl soort van gemeente (teldatum: 01/02 of 01/10)



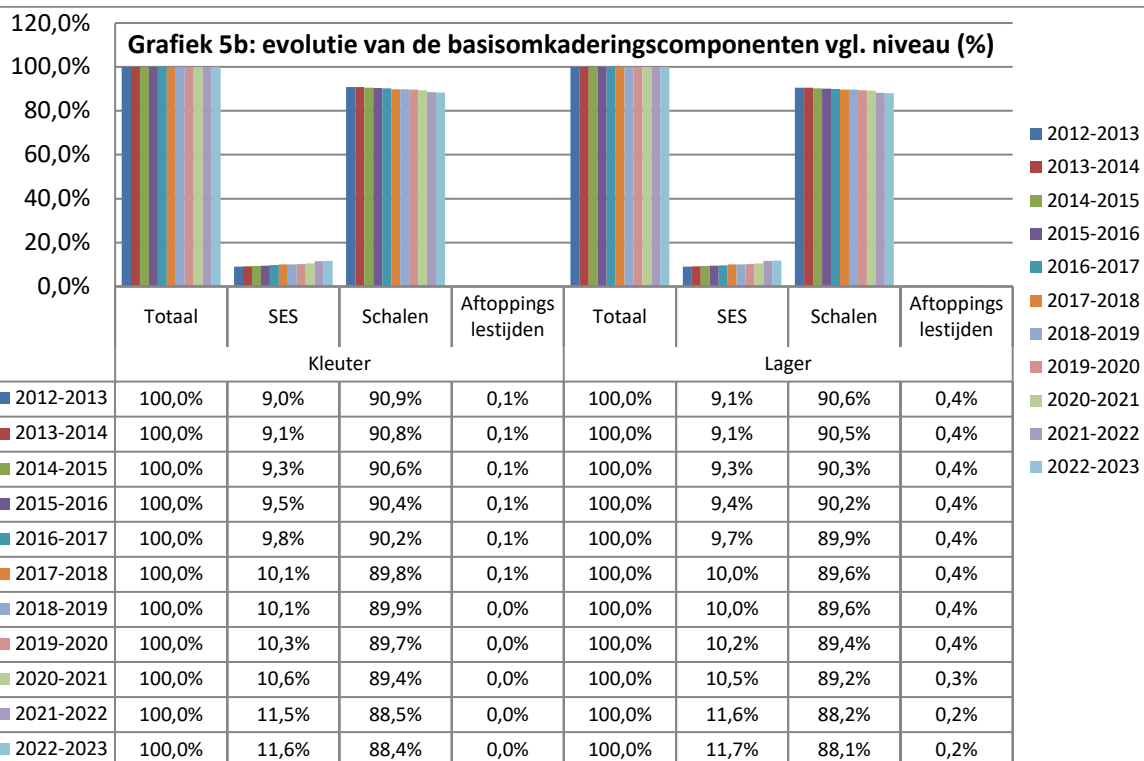
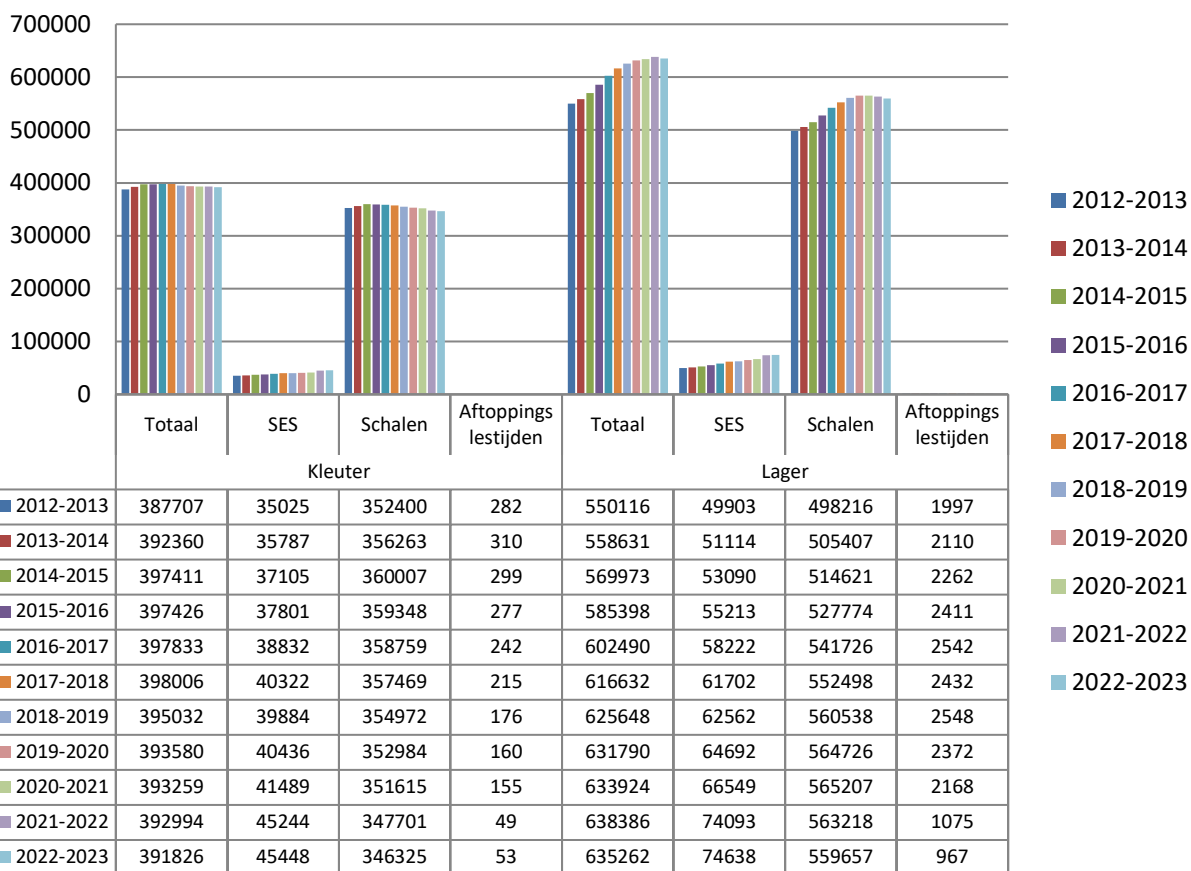
	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag	Opleiding moeder	Taal	Schooltoe slag
	Brussel			Brede rand & taal			Centrumstad			Andere		
2012 - 2013	26%	50%	24%	26%	50%	24%	35%	30%	35%	40%	19%	41%
2013 - 2014	26%	50%	24%	25%	53%	22%	35%	31%	34%	39%	20%	41%
2014 - 2015	25%	49%	25%	25%	52%	23%	34%	31%	34%	37%	21%	42%
2015 - 2016	25%	49%	26%	24%	52%	24%	34%	32%	35%	37%	22%	41%
2016 - 2017	25%	49%	26%	24%	52%	24%	33%	32%	35%	36%	23%	41%
2017 - 2018	24%	48%	28%	23%	51%	26%	32%	31%	37%	34%	23%	43%
2018 - 2019	24%	49%	27%	23%	52%	24%	32%	33%	35%	35%	25%	39%
2019 - 2020	23%	49%	28%	23%	53%	25%	31%	33%	36%	34%	26%	40%
2020-2021	22%	49%	28%	22%	52%	25%	31%	33%	37%	32%	27%	41%
2021-2022	21%	47%	32%	19%	45%	36%	27%	30%	43%	25%	22%	54%
2022-2023	20%	47%	33%	18%	46%	36%	27%	30%	43%	24%	23%	53%

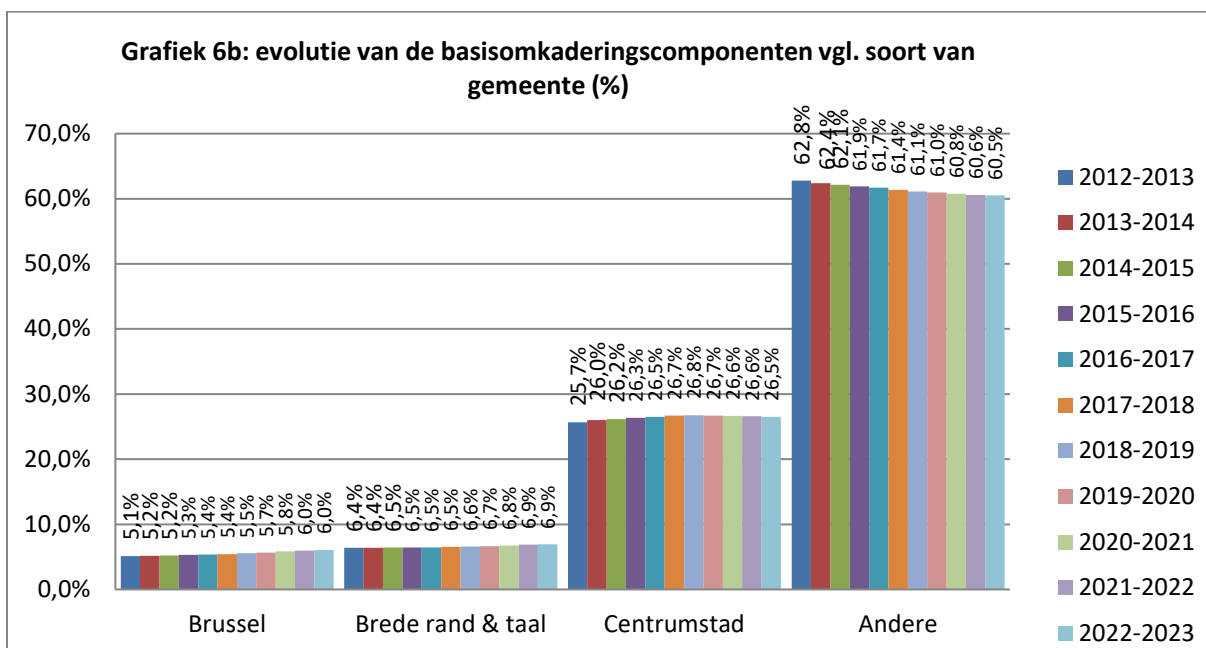
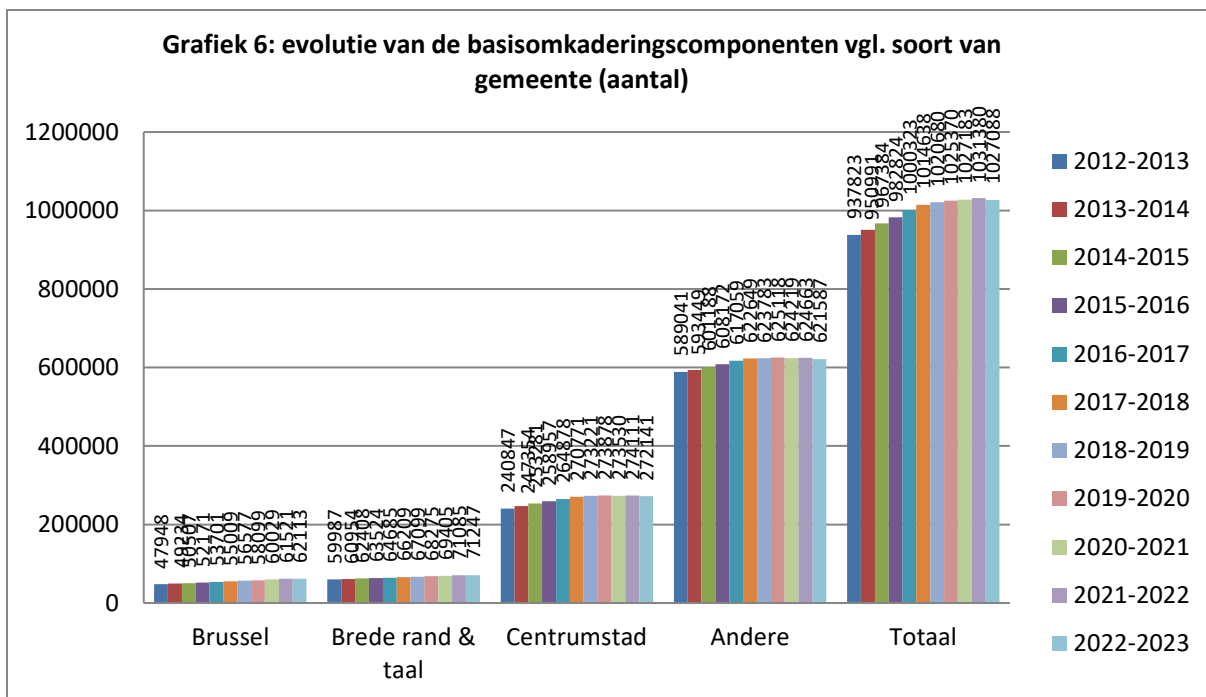
2. Basisomkadering

Het gros van de basisomkadering bestaat uit lestijden volgens de schalen (90,7% in 2012, 88,2% in 2022) gevolgd door SES-lestijden (9% in 2012; 11,7% in 2022) en een restfractie bestaat uit de aftoppingslestijden (0,24% in 2012 en 0,10% in 2022). Deze verhouding blijft nagenoeg gelijk ongeacht het niveau (cfr. grafiek 4 & 5).

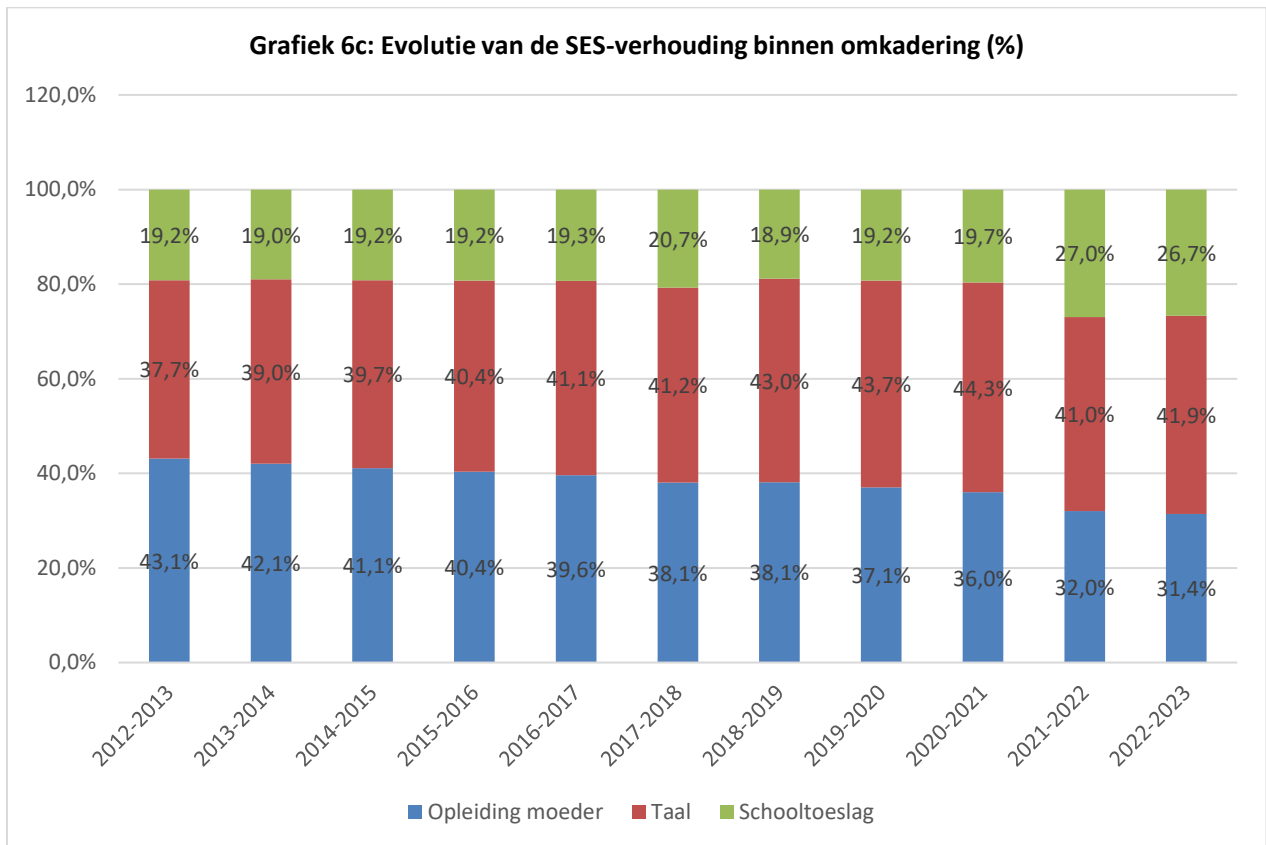


Grafiek 5: evolutie van de basisomkaderingscomponenten vgl. niveau (aantal)

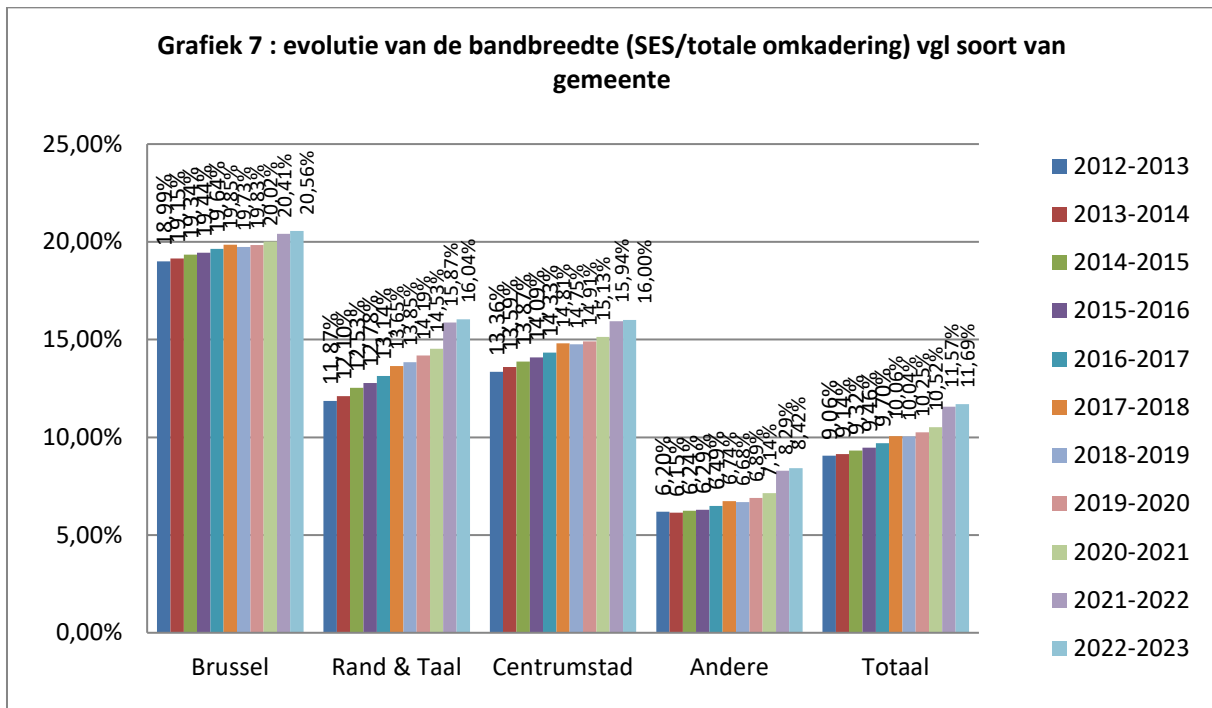




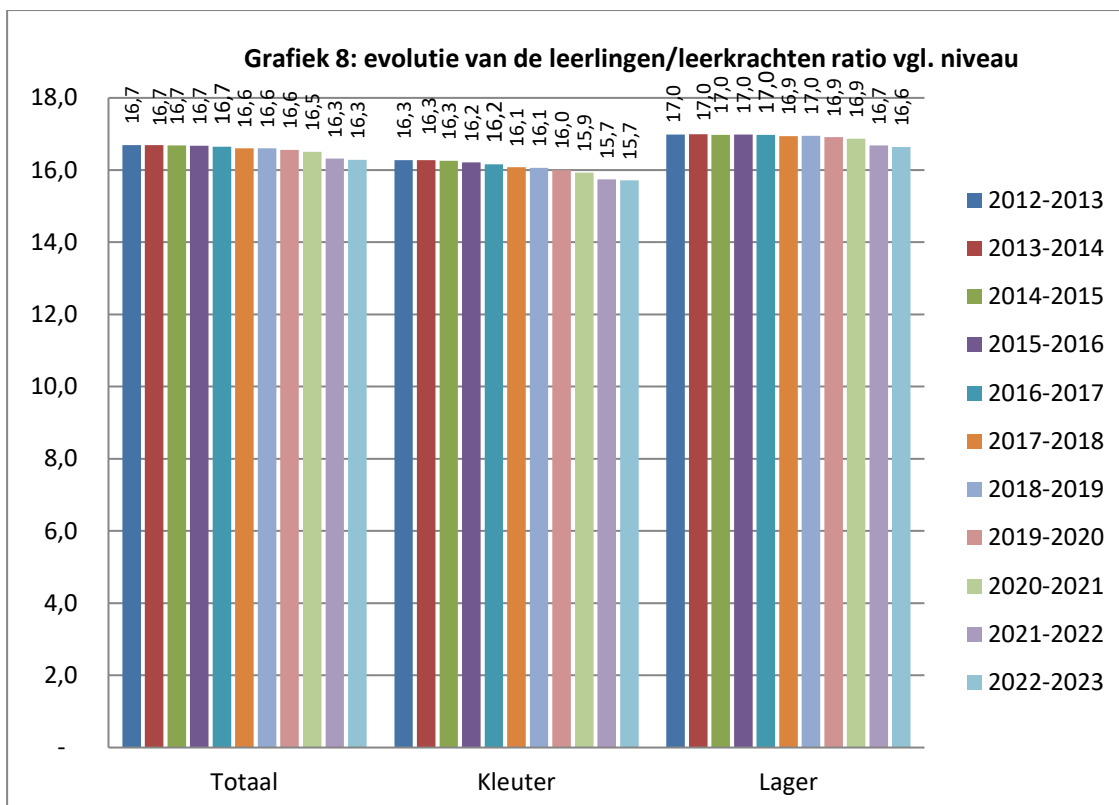
Het nieuwe omkaderingssysteem werkt volgens verschillende **coëfficiënten** die toegekend worden aan elk leerlingenkenmerk.^{iv} We zien tot vorig schooljaar vooral het leerlingenkenmerk ‘thuis taal’ aan belang winnen, terwijl het aandeel van het kenmerk ‘opleiding moeder’ daalt. Het aandeel voor het kenmerk ‘schooltoeslag’ schommelde de eerste 9 jaren sinds 2012, rond de 19%, om in 2022 te stijgen naar 27%.



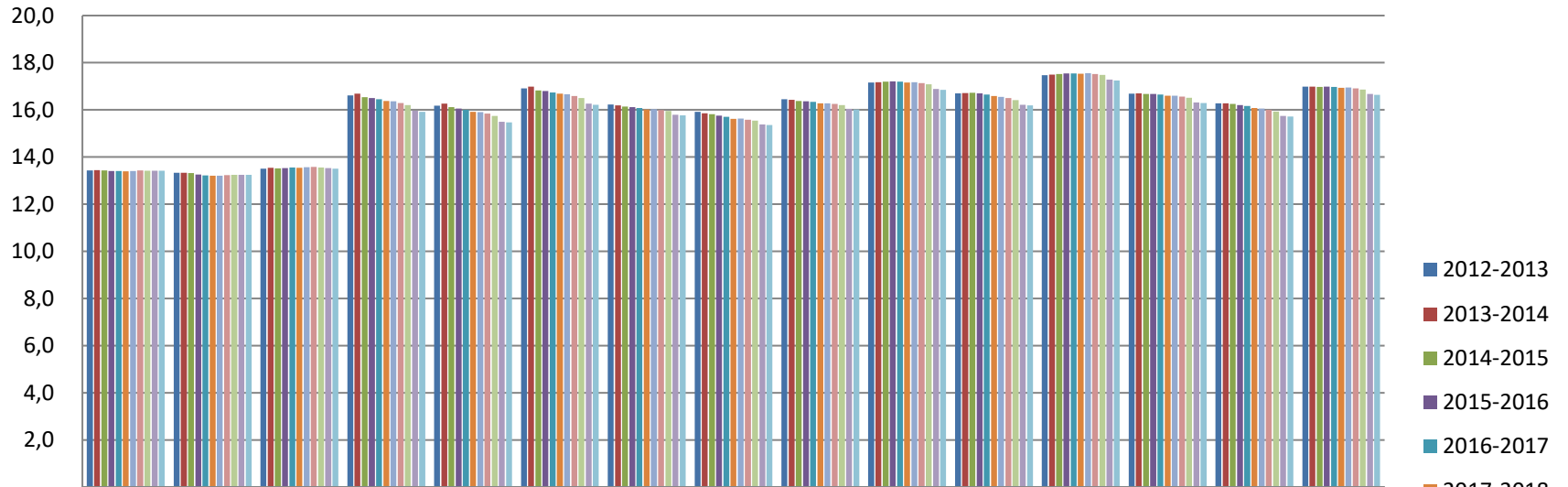
De **bandbreedte** (nl. de verhouding tss. SES en de totale basisomkadering) bedraagt in 2012 9% en 11,7% in 2022. Deze is relatief het hoogst in Brussel en het laagst in niet-stedelijke gebieden (cfr. grafiek 7). De bandbreedte stijgt lichtjes, maar wel onafgebroken, in de periode 2012-2020 (gemiddeld jaarlijks +0,18 procentpunten); om in 2021 met 1 procentpunt te stijgen.



De **leerling/leerkracht ratio** wordt berekend door het aantal leerlingen op de teldag van de school te delen door het aantal toegekende lestijden en daarna dit resultaat te vermenigvuldigen met 24 (aangezien er 24 lestijden nodig zijn om één voltijdse leerkracht aan te werven). De leerling/leerkracht ratio is lager in het kleuter- dan in het lager onderwijs (cfr. grafiek 8). De laagste leerling/leerkracht ratio vinden we in Brussel (cfr. grafiek 9). Tussen de verschillende schooljaren is er nagenoeg geen evolutie waar te nemen (in Brussel een nagenoeg constante leerling/leerkracht ratio, een licht dalende trends elders en de kleine neerwaartse knik vanaf schooljaar 2021).



Grafiek 9: evolutie van de leerlingen/leerkrachten ratio vgl soort van gemeente



	Totaal	Kleuter	Lager	Totaal	Kleuter	Lager	Totaal	Kleuter	Lager	Totaal	Kleuter	Lager	Totaal	Kleuter	Lager
	Brussel			Brede rand & taal			Centrumstad			Andere			Totaal		
■ 2012-2013	13,4	13,3	13,5	16,6	16,2	16,9	16,2	15,9	16,5	17,2	16,7	17,5	16,7	16,3	17,0
■ 2013-2014	13,4	13,3	13,5	16,7	16,3	17,0	16,2	15,9	16,4	17,2	16,7	17,5	16,7	16,3	17,0
■ 2014-2015	13,4	13,3	13,5	16,5	16,1	16,8	16,1	15,8	16,4	17,2	16,7	17,5	16,7	16,3	17,0
■ 2015-2016	13,4	13,3	13,5	16,5	16,1	16,8	16,1	15,8	16,4	17,2	16,7	17,5	16,7	16,2	17,0
■ 2016-2017	13,4	13,2	13,6	16,4	16,0	16,7	16,1	15,7	16,3	17,2	16,7	17,6	16,7	16,2	17,0
■ 2017-2018	13,4	13,2	13,5	16,4	15,9	16,7	16,0	15,6	16,3	17,2	16,6	17,5	16,6	16,1	16,9
■ 2018-2019	13,4	13,2	13,6	16,4	15,9	16,7	16,0	15,6	16,3	17,2	16,6	17,6	16,6	16,1	17,0
■ 2019-2020	13,4	13,2	13,6	16,3	15,8	16,6	16,0	15,6	16,3	17,1	16,5	17,5	16,6	16,0	16,9
■ 2020-2021	13,4	13,2	13,6	16,2	15,7	16,5	16,0	15,5	16,2	17,1	16,4	17,5	16,5	15,9	16,9
■ 2021-2022	13,4	13,2	13,5	16,0	15,5	16,3	15,8	15,4	16,0	16,9	16,2	17,3	16,3	15,7	16,7
■ 2022-2023	13,4	13,2	13,5	15,9	15,5	16,2	15,8	15,4	16,0	16,8	16,2	17,2	16,3	15,7	16,6

ⁱ Voor de berekening van de basisomkadering in de betrokken schooljaren wordt nog het leerlinkenmerken **schooltoelage** gehanteerd. In 2017 zien we eerder een forse stijging tov het jaar ervoor (+2,7%). De verdere automatisatie van de aanvraagprocedure verkleint wellicht de ‘non-take-up’. Maar ook worden mogelijke wijzigingen in de loop van het schooljaar meegenomen, waardoor dit kenmerk pas later dan de andere leerlingenkenmerken beschikbaar is. Er wordt gewerkt met een percentage op schoolniveau uit het recents beschikbare schooljaar dat toegepast wordt op het aantal leerlingen van elk niveau, kleuter en lager, op de teldag.

Bij de invoering van het **Groeipakket** in 2019 veranderde er een en ander aan de financiële tegemoetkomingen van de overheid aan Vlaamse ouders met kinderen. De **schooltoeslag** vervangt de schooltoelagen, de vroegere studiebeurzen in het basis- en secundair onderwijs. Een leerling scoort op de indicator “schooltoeslag” als hij een schooltoeslag (selectieve participatietoeslag) kreeg in het Groeipakket. Die schooltoeslag komt boven op de schoolbonus en de kleutertoeslag als het gezin aan bepaalde voorwaarden voldoet mbt inkomen en aanwezigheden (verschillend voor kleuter- en leerplichtonderwijs).

ⁱⁱ Brede rand en taal = de rand- en taalgrensgemeenten en de gemeenten die grenzen aan de randgemeenten en / of grenzen aan de gemeenten van het Brussels hoofdstedelijk gewest. Dit zijn de volgende fusiegemeentes: Asse, Bever, Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Herstappe, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Mesen, Overijse, Ronse, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Spiere-Helkijn, Tervuren, Voeren, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Opem, Zaventem.

ⁱⁱⁱ De som van het aandeel aantickers is 100% per soort gemeente.

^{iv} Taal heeft de hoogste SES-coëfficiënt (0,29116) gevolgd door ‘opleidingsniveau moeder’ (0,2671) en schooltoeslag (0,11917). Maw de verhouding tussen enerzijds ‘leerlingenkenmerk’ en anderzijds ‘omkadering wordt niet enkel veroorzaakt door stijging of daling van het aantal leerlingen die aantikken voor dat kenmerk, maar ook dat er voor elk kenmerk een andere coëfficiënt wordt toegepast.